

(Видруковано виключно для приватного використання.)

ШКОЛЯРСЬКА ЛІРИКА

Жук

РЕДЖИНАЛЬД ~~ЖУК~~

Лягос

«Цивільна й військова газета»

1881

Дорогий Вілямо! Надсилаю тобі
цю книстечку, яку тато з матюю подару-
вали Реджі на випуск. Наклад зовсім
малесенький, але я впевнена, що ти і
Анрі повинні мати прикладники. Бачося,
батьки трохи ображувалися з подарунком.
Анрі з мамі про їхній наліф'їантис,
і їїк відрадила. Реджінамаї самі не
свіи, віддали подарув тубаїк. Днями
сидити у своїй кімнаті, а книстечку
і до рух не бере, хіба що забравши
будь-каму ці книстечки показувати!
Сподіваюся, ви їїк не переживатиме,
бо я вже надіслала йому їїї. Тоді,
тобі буде приємно пригадати
рідний каїїїї і старого друї.

Щиро, Тірікс.
Бамбей, 1881.



Наша банда

Три тверді лоби і три пари рук
Від чорнильних аж чорні плями.
Обходили все, дослідили все,
Банда ми, все під силу нам!

Не один коледжук наготовив дрих
На мене Я на інших двох!
Гнали зайця ми, гналися Я самі,
Потоптали у лісі мох.

Чи то гай, чи ліс, на привіллї скрізь
Наша банда гуляла всмак.
І лісних цораз коля бачив нас
Показував нам кулак.

А один із нас, то був справжній ас,
Проноза і крутій.
Тому Я нас навчав, а тому він став
У банді головний.

Ми печеру мали в сирій землі,
Владарями своїх земель
Ми утрюх були, балачки вели
І жунали сирій цапель.

Та це ревіль наче бур'яні зростає
Для мене та інших двох.
Тільки він зів'яв і увесь пропав,
Таке сталося, просто ох!

Нас повергли в тугу і у журбу,
У печальний жаркий казан!
Пан учитель нас обернув нараз
Із банди на каторжан.

Він знайшов печеру в сирій землі,
Він продерся крізь гілля в мох,
Він нас трьох зловив і на суд повів,
Мене і тих інших двох..

І жорстоку кару на нас поклав,
На мене та інших двох..
Наші мрії в плани порозбивав,
Аж навіть цавель засох..

І тому ми в тузі та у журбі,
Не можемо забутись сном..
Невже біля ніколи не знати нам волі,
Мені і тим іншим двом?



Тотем

Я вже біляче не маленький,
Вже піду до гурту я.
В класі буду я новеньким,
Матиму я нове ім'я.

Щось смішно — Смердах чи Качур,
Кролик, Жук або Тухтій.
Та дарма, ім'я ж бо значить,
Що у гурті я вже свій!

Ой нелегка жде наука,
Буде плач і буде сміх,
Не мине ні дня без бука
Між братів моїх нових.



Пісня невдахи



Так само ввечір перед сном
Летять купатись галки,
Так само в мене під столом
З граматки шпаргалки.

Так само вітер віддалік
Несе шкільний дзвінок,
І знай веслує меншачки
На першій своїй урок.

І нині квітне, як завжди,
Та липа біля кладки,
І нині галка жде біди
Від праці чи рогатки.

Позамкнені на сім замків
Всі виходи і входи,
Та тільки від коледжників
Аж трусить Бідефордом.

Там чай, так само, як для нас,
Розведений ніпроху
Й пече голодний перший клас
Осадливого кока.

..Дзвінок не кличе на урок,
Не виручать шпаргалки.
Не побіжу на моріжок
І не підстреляю галки.

Гарячий вітер знов і знов
Здіймає пилу тучі —
О ли, що вчать в Вестворт-Гоу!
Які ж бо ви незучі.

На стіл ляга гаряча тінь
Від пальмової гілки.
И за сорок п'ять хвилин хвилини
Страшні п'ятихвилинка..

І гірше за запеклий біз
Порушників порядку
Тоє реєвах, коли під відбіє
Приходить рознарядка!

На лаві межі штрафників,
Сидів би, в аус не души!
Бо гірше тисячі радків
Ці гранки проклятуці.

Незвідка згадує того
Під сонцем цим палючим
Людеє, що вчать у Вестворт-Гоу! —
Які ж вони незучі..





Пісня страждальця

До ліжка мікстуру приносять,
Яку слід приймати натче —
Болять йому в горлі, а в носі
Посмикує, крутить, пече.

І замість сніданку — припарки,
Обід замінив порошок.
На вечір — настоянки чарка,
А хочеться ж м'яса кусок.

Із їжі попив тільки чай,
Не милий йому милий світ,
Ложить бідолаха й благас,
Що краде б вже був тонемліт!



Пісня вигнанців

Барах той самий, що й колись,
На море позира
Гравці не ті ж тут, що колись,
Та все ж триває гра.

Нові ноші імен нових
На лавах нахребуть.
Їх власники, як ми до них,
Гріштитимуть, мабуть.

Під носом зуса знай ростуть,
Ідуть навчання дні.
Ось-ось вже строем відійдуть
Ватаги голосні.

Та є одна містична річ,
Якої не збагну —
Чомусь ряди ті лянуть прич
В далеху чихину.

В Бомбей, де мряка і туман,
В Дум-дум, де скрізь ліся,
В Карачі, в пилявій бурян,
Нам «Коледж збройних сил».

Хтось у Бенгалі, де росте
Гендітний чайний лист.
Хтось в Пакистані, де граде
Нова війна колись.

У Бірмі хтось пребуде рік,
Та й на Цейлон пливе..
В Тибеті хтось звікує вік,
Хтось вік не доживе..

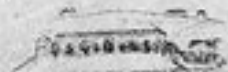
Хтось еполати одягне
Разочок на парад,
А хтось планету обігне
І вернеться назад.

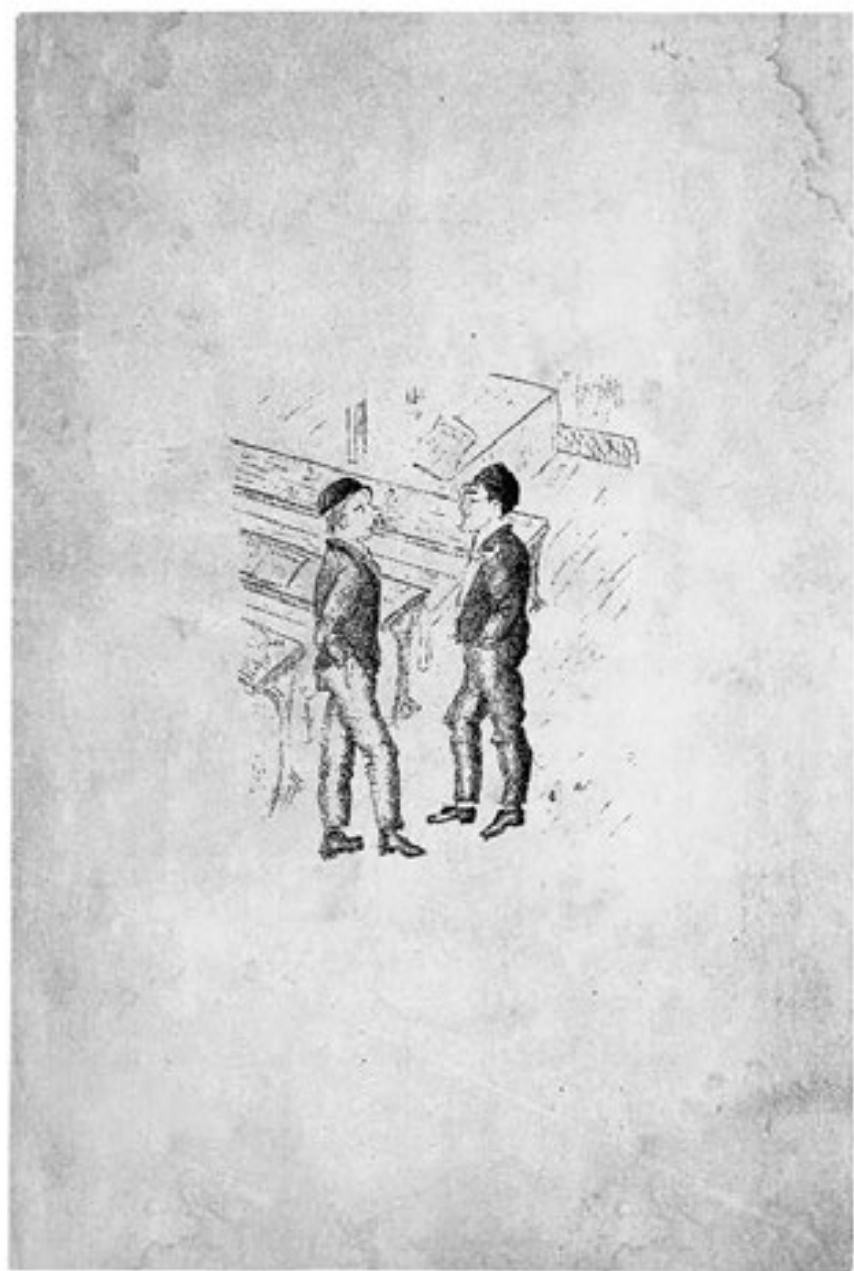
Хтось звітуватиме, що ліс,
Розрісся і змужнів.
Хтось відмірятиме той ліс
Для шпал і для човнів.

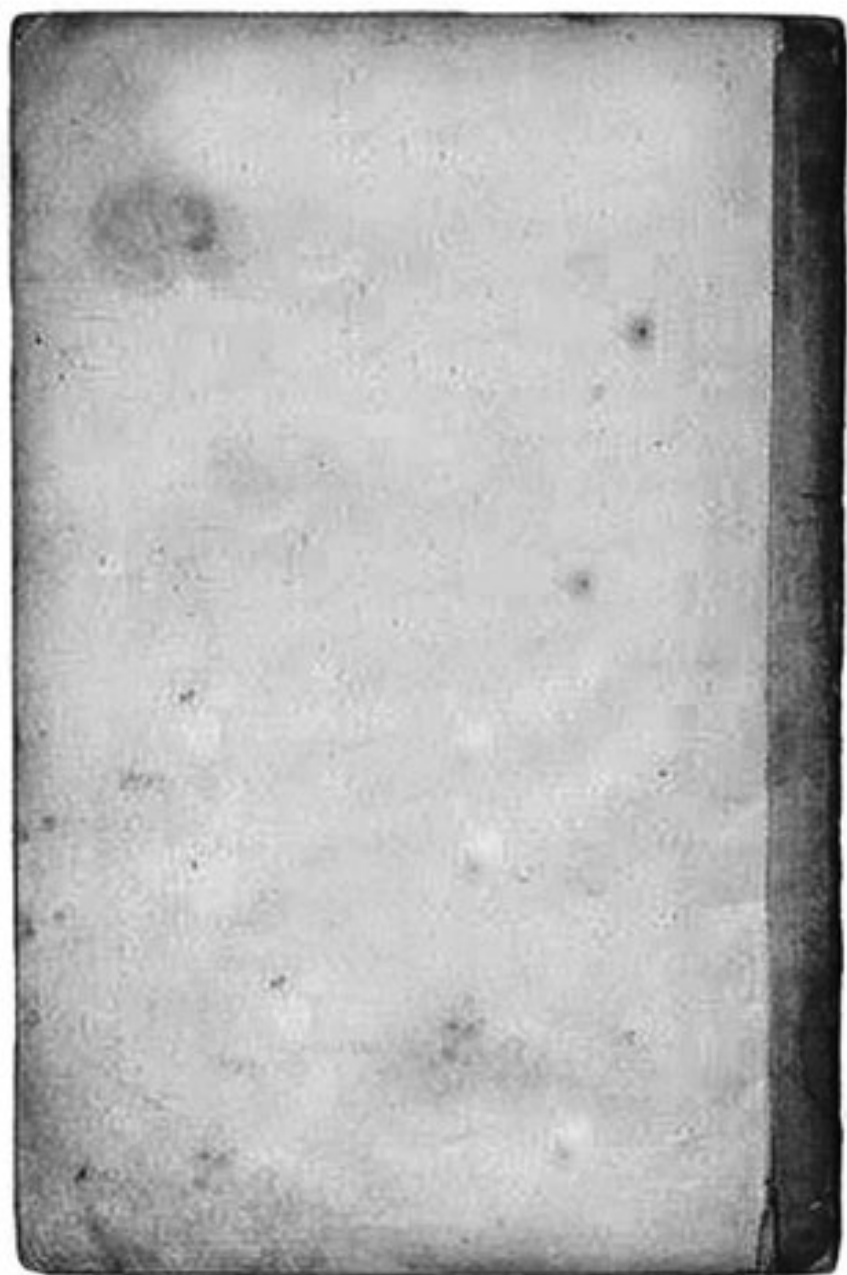
Одні по долах і горах
Роз'їдуться худись.
З Пенджабу в Прадеш рівний шлях
Для інших простеливсь..

Ми братство розпорошене
Між гір, морів, доляк.
Нас вийй запал в біій жене
За королівський чин.

Вигнанці ми, але ж чого
Нам сняться схожі сні:
Приплив на морі в Вестард-Гоу!
І Нортгемські лани..







СУТО АНГЛІЙСЬКІ ЗУХИ

Серед інших класиків англійської літератури Кіплінгу в Україні пощастило чи не найменше. Чимало його текстів залишилися не перекладеними — і напевне годі найближчим часом чекати, що ситуація кардинально зміниться. Тим більше не слід очікувати повного зібрання творів українською — але хоча б основний корпус усе-таки хочеться побачити, причому не років через двадцять, а якнайскоріше.

Перші кроки до цього зроблені завдяки «Навчальній книзі — Богдан», видавництву, яке уже кілька років поспіль робить чимало для того, щоб Кіплінг зазвучав українською. Вийшли три томи казок, дві збірки-білінгви віршів, на черзі «Кім», а у 2013 році ми дочекалися, мабуть, однієї з найбільш важливих і водночас найменш відомих у нас збірок: «Сталкі та його команду». Книга, яку ви тримаєте в руках, завершує епопею з видання оповідань про Сталкі — тепер вони перекладені всі.

* * *

У англійській літературі жанр, в якому написані оповідання про Сталкі та його друзів, має давню традицію. Це так звані «шкільні оповідки», які зазвичай описували шкільне життя, були присвячені дружбі, взаємодопомозі, оспівували спортивні та інші досягнення героїв... Ці тексти виокремилися у особливий жанр, оскільки школа — і то школа «закрита», радше схожа на інтернат, — була важливою складовою у житті тогочасних британців (якщо точніше — у житті тогочасних британців, які вміли читати художню літературу і мали на це час та кошти). Зрештою, як і будь-який жанр, «шкільні оповідки» пережили кілька етапів еволюції: від солоденьких, припарфумлених історій до творів, що описували чорні сторони шкільного життя.

Найперше ж оповідання, присвячене Сталкі та його друзям, — «Раби лампи» (1897 р.) — викликало чимало обурення у читачів. Здається, чи не вперше у «шкільних оповідках» головні герої знущалися з малечі, обманювали вчителів та й узагалі поводитися аж ніяк не взірцево. У цій та подальших історіях було більше навіть не від звичних «оповідок», а від крутіського роману, тільки в нетрадиційних для нього декораціях. Кіплінг свідомо збурював публіку, але робив це не задля епатажу як такого. Він чудово знав, що саме відбувається в колоніальних британських школах, бо й сам закінчив одну з них. І все, про що він писав у «Сталкі...», так чи інакше було пов'язано з його особистим життєвим досвідом.

Можливо, саме через це оповідання мали шалений успіх у читача: відчувалася справжність, ненадуманість. Додамо сюди тонку іронію, такий собі трохи відсторю-

нений глузливий погляд на героїв та їхні витівки; несподівані карколомні пригоди і серйозний соціальний підтекст у другій частині першого оповідання.

За деякий час оповідання вийшли книжкою, а пізніше навіть були доповнені ще кількома текстами. Вони не тільки змінили парадигму жанру, а й безпосередньо вплинули на багатьох авторів, як англійських, так і зарубіжних.

Зазвичай у цьому контексті згадують Аркадія Стругацького: він відчайдушно любив цю книжку, переклав її на російську і, звісно ж, саме від прізвиська «Сталкі» походить назва сталкерів з відомого «Пікніка на узбіччі». Але навіть вплив на творчість Стругацьких тільки тим не обмежився. Скажімо, одне з оповідань, що ввійшло до знакового роману «Полудень, ХХІІ століття», розповідає про інтернат майбутнього і багато в чому перегукується з історіями про Сталкі. А прийом, коли несподівано оповідь від третьої особи переходить на оповідь від першої, Стругацькі майстерно використали в повісті «За мільярд років до кінця світу»...

При цьому збірка про Сталкі й російською мала непросту долю: переклад Стругацького загубився і був знайдений в архівах лише кілька років тому; дві інші виходили малими накладами і лишилися читачем майже не поміченими. Натомість «Сталкі та його команда» і її продовження «Нові пригоди Сталкі та його команди» — книга дуже цікава і юному читачеві, й дорослому. Кіплінг у ній постає у зовсім несподіваній іпостасі. А на фоні нещодавніх суперечок з приводу того, що, мовляв, в українській підлітковій літературі все надто солодко та патріархально, «Сталкі...» є важливим кроком: адже і в британців колись було так само, а от яким шляхом пішов Кіплінг. Дивіться, думайте, порівнюйте... шукайте свої.

Але одразу ж заспокоїмо надто схвилюваних батьків: згаданих вище «непристойних сцен» лякатися не слід. Сталкі, Жук та Мак-Турк — це аж ніяк не аналог сучасних гопників чи тітушок. У тому й суть: ці хлопчики уособлюють в собі всі протиріччя звичайнісіньких підлітків. Жорстокі, але водночас по-своєму чесні, допитливі, але хитрі, претензійні, але й наївні... Це ті, хто, подорослішавши, несли ідеали британської цивілізації в інші країни — знову ж таки, з усіма протиріччями та з усією неідеальністю цих ідеалів. Звичайні живі хлопці.

* * *

Свою книжку Кіплінг писав понад сто років тому. Багато речей відтоді лишилися такими самими: тепер хлопці не менш зухвалі й не менш непосидючі, так само змагаються один із одним, жартують над супротивниками, не люблять готувати домашку. З іншого боку, життя у коледжі збройних сил у Вестворд-гоу! помітно

відрізнялося від сучасного шкільного, навіть і у нинішній Британії. Мало хто нині вчить латину, знається на особливостях ставлення ірландських землевласників до лисиць, тим більше — здатен розпізнати паралелі між сюжетом «Першої пригоди» та класичним сюжетом ірландських легенд про викрадення корів, чи між історією про хлопчину, що випустив у класі мишу, і драмою римського Регула. Звичайно ж, основні сюжетні колізії будуть зрозумілі навіть пересічному читачеві, а відтак ми маємо чудову книжку українською, у гарному перекладі, з унікальними ілюстраціями. Сподіватимемось, що попереду нас чекають інші томи кіплінґіани, дитячої та дорослої, веселої, захопливої та зухвалої. Хтозна, раптом вони колись вплинуть на якогось молодого письменника та й спричинять появу нового «Пікніка на узбіччі»?..

Володимир Арєнєв

Побратимам

Чому це світ, не доберу,
Чіткіший в променях косих?
Згадаєш юності пору
І тишишся тому, що встиг.

Венери і Ліберти час
Закон дозволив для забав.
І кожен з тої сотні нас
Хто мужнім став, хто скнарим став.

Ніщо дорослі набуття,
Тріумфи й Долі копняки
Супроти мрій, гріхів, звитяг
Людей, що зветься юнаки.

Безвусі-безбороді дні,
Коли ідей важніш порив.
Сам бог веселої гульні
І обіймав, і говорив...

Ми знали, стрінем його знов,
Хоча й не знали, що не тут.
Сумлінно кожен з нас пройшов
Для нас означений маршрут.

Тоді ми вирости — навік,
Здавалось, він кудись пропав.
І ось Харон — старий візник
Пита мене: «Ну що — впізнав?»